
NMR Spektroskopie

Lekce 1: Základní princip NMR

Martin Dračínský

Jaderný spin, jaderný magnetický moment

Jaderný spin I (spinové číslo)

Protonové číslo sudé, nukleonové číslo sudé: spin = 0 (^{12}C , ^{16}O)

Protonové číslo liché, nukleonové číslo sudé: spin celočíselný (^2H)

Nukleonové číslo liché: spin = $1/2, 3/2, 5/2, \dots$ (^1H , ^{13}C)

Magnetické kvantové číslo m

$$m = I, (I - 1), (I - 2), \dots, -I$$

Nejdůležitější jádra: $I = 1/2$ $m = 1/2, -1/2$

Jaderný magnetický moment

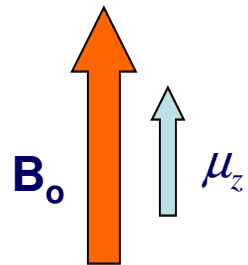
$$\boldsymbol{\mu} = \gamma \sqrt{I(I+1)} \hbar$$

$$\mu_z = \gamma m \hbar$$

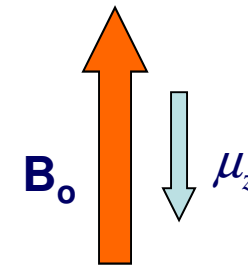
γ – gyromagnetický poměr

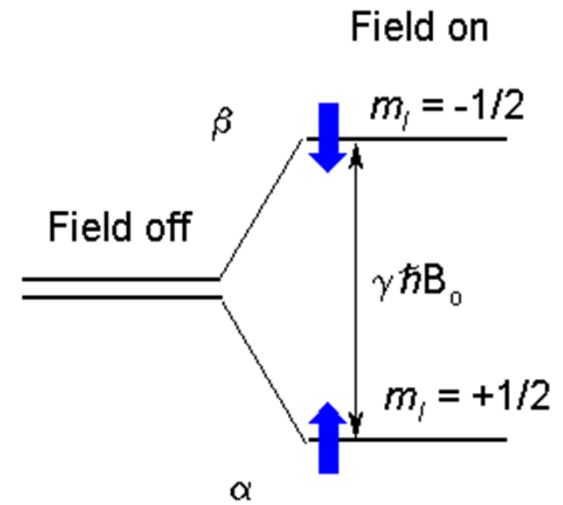
$$E = -\mu_z \cdot B_0$$

$E_\alpha = -\gamma h B_0 / 4\pi$

$E_\beta = \gamma h B_0 / 4\pi$

$$\Delta E = \gamma h B_0 / 2\pi$$

$$h\nu = \Delta E = \gamma h B_0 / 2\pi$$

$$\nu = \gamma B_0 / 2\pi$$

Atomová jádra s nenulovým spinem mají vlastní jaderný magnetický moment μ . Pokud je jádro s nenulovým spinovým kvantovým číslem mimo magnetické pole, jaderný spin se nijak neprojevuje. V magnetickém poli o indukci B_0 je výsledkem silového působení magnetického pole a magnetického momentu jádra precesní pohyb vektoru magnetického momentu jádra μ kolem směru B_0 s frekvencí

$$\nu = \gamma B_0 / 2\pi$$

označovanou jako **Larmorova precesní frekvence**, kde γ je **gyromagnetický poměr**, konstanta charakteristická pro jádro každého izotopu, a B_0 je velikost indukce magnetického pole B_0 . Z hlediska NMR spektroskopie je obzvlášť důležitý průmět jaderného magnetického momentu μ do směru osy magnetického pole B_0 . Tento průmět je kvantovaný a může zaujmout celkem $2I + 1$ hodnot, jimž přísluší v magnetickém poli s velikostí indukce B_0 hodnota energie

$$E = -\gamma m \hbar B_0$$

kde m je magnetické kvantové číslo, které může nabývat hodnot $-I, -I + 1, \dots, I$, a $\hbar$ je redukovaná Planckova konstanta ($\hbar = 1,0546 \cdot 10^{-34}$ J s). Soustředíme-li se na nejčastěji měřená jádra se spinovým kvantovým číslem $I = 1/2$, magnetické kvantové číslo může nabývat dvou hodnot, $m = -1/2$ a $m = 1/2$. Jaderný magnetický moment může mít v magnetickém poli o velikosti indukce B_0 dva stavy s energetickými hladinami označovanými α a β :

$$E_\alpha = -0,5 \gamma \hbar B_0$$

$$E_\beta = 0,5 \gamma \hbar B_0$$

mezi nimiž je energetický rozdíl:

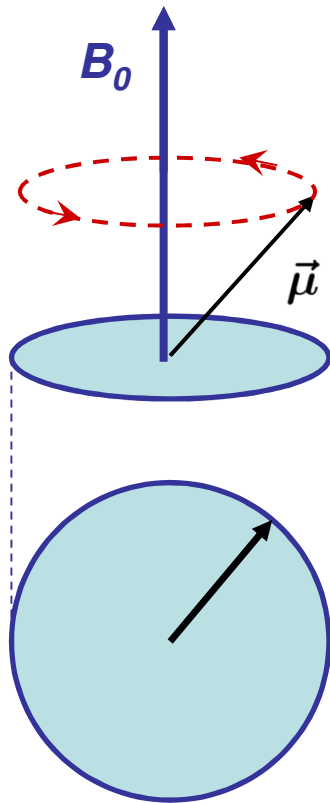
$$\Delta E = \gamma \hbar B_0$$

Tento energetický rozdíl odpovídá frekvenci přechodu $\nu = \gamma B_0 / 2\pi$ (tento vztah se nazývá **rezonanční podmínka NMR**),

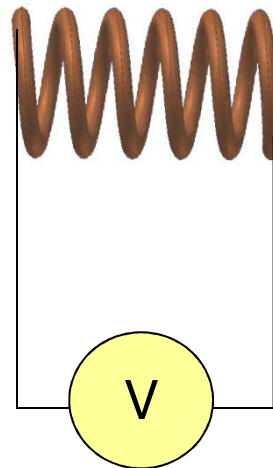

Larmorova precese

P. Callaghan video: <http://www.youtube.com/watch?v=7aRKAXD4dAg>

*NMR měří frekvenci
Larmorovy precese
pro různá jádra
(jejich mag. momenty)*

*Proměnný magnetický tok
indukuje signál v cívice*

V

Magnetizace

Boltzmannův zákon

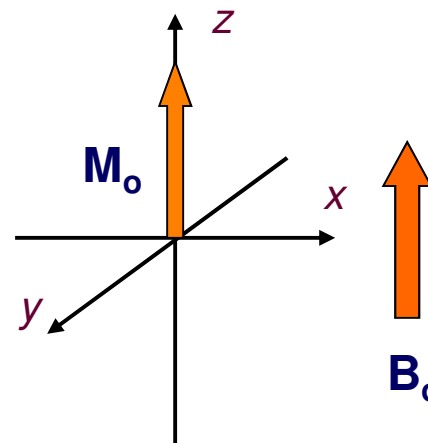
$$N_{\alpha} / N_{\beta} = e^{\Delta E / k_b T}$$

$$\Delta E = \gamma \hbar B_0 / 2\pi$$

Příklad: $T = 300 \text{ K}$, $B_0 = 7,05 \text{ T}$ (300 MHz)

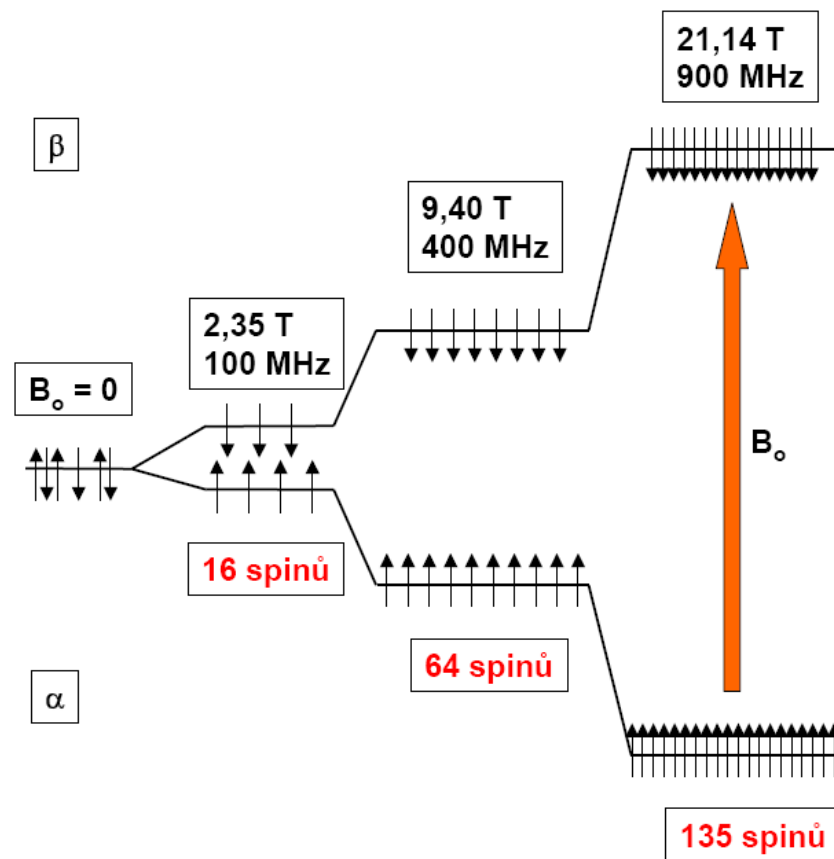
$$N_{\beta} = 0,99995 N_{\alpha}$$

Magnetizace – makroskopická veličina

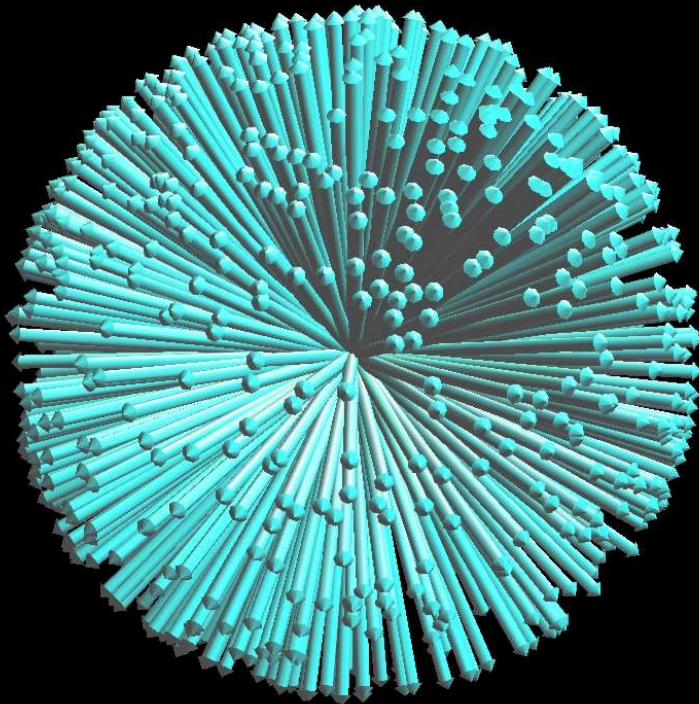
Magnetizace

Je-li stav β obsazen 10^6 spinů, stav α obsahuje $10^6 + \text{přebytek}$.

Soubor spinů

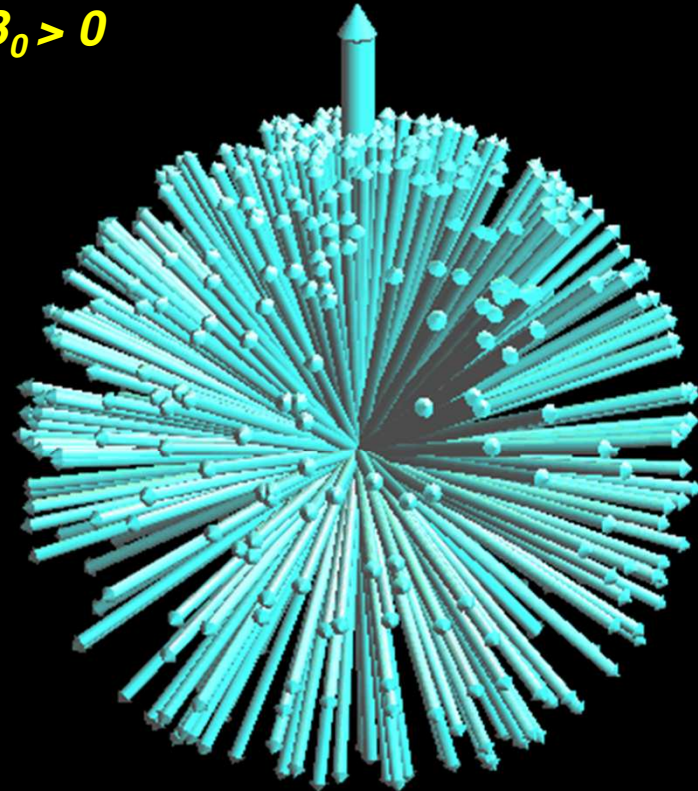
$B_0 = 0$

$$\vec{M} = 0$$

náhodné orientace

$B_0 > 0$

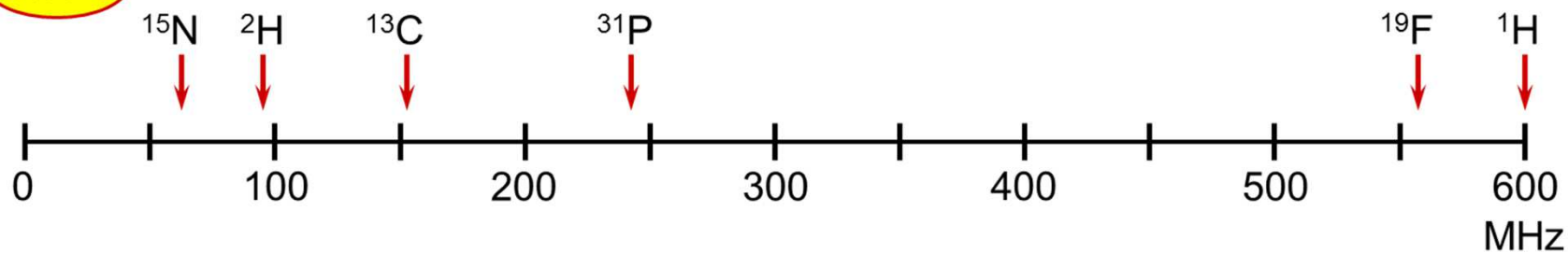
$$\vec{M} = (0, 0, M_0)$$

precese a polarizace
náhodná počáteční fáze

Jádro	Spin	Výskyt	γ [$10^7 \text{radT}^{-1}\text{s}^{-1}$]	NMR frek. (11,74 T)	Citlivost
^1H	$\frac{1}{2}$	99,99	26,75	500,0	100
^2H	1	0,01	4,11	76,8	0,0001
^{12}C	0	98,93	-	-	-
^{13}C	$\frac{1}{2}$	1,07	6,73	125,7	0,02
^{14}N	1	99,63	1,93	36,1	0,1
^{15}N	$\frac{1}{2}$	0,37	-2,71	50,7	0,0004
^{16}O	0	99,96	-	-	-
^{19}F	$\frac{1}{2}$	100	25,18	470,4	83
^{31}P	$\frac{1}{2}$	100	10,84	202,4	6,6

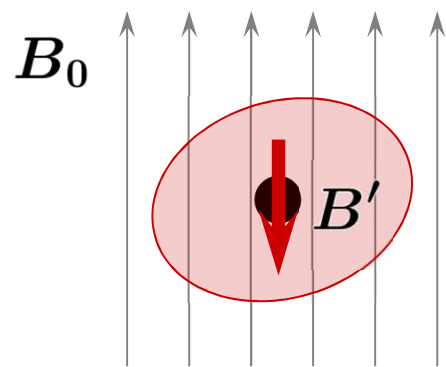
14.1 T

Jádra a jejich spin

<u>H</u>																				<u>He</u>
<u>Li</u>	<u>Be</u>											<u>B</u>	<u>C</u>	<u>N</u>	<u>O</u>	<u>F</u>	<u>Ne</u>			
<u>Na</u>	<u>Mg</u>											<u>Al</u>	<u>Si</u>	<u>P</u>	<u>S</u>	<u>Cl</u>	<u>Ar</u>			
<u>K</u>	<u>Ca</u>	<u>Sc</u>	<u>Ti</u>	<u>V</u>	<u>Cr</u>	<u>Mn</u>	<u>Fe</u>	<u>Co</u>	<u>Ni</u>	<u>Cu</u>	<u>Zn</u>	<u>Ga</u>	<u>Ge</u>	<u>As</u>	<u>Se</u>	<u>Br</u>	<u>Kr</u>			
<u>Rb</u>	<u>Sr</u>	<u>Y</u>	<u>Zr</u>	<u>Nb</u>	<u>Mo</u>	<u>Tc</u>	<u>Ru</u>	<u>Rh</u>	<u>Pd</u>	<u>Ag</u>	<u>Cd</u>	<u>In</u>	<u>Sn</u>	<u>Sb</u>	<u>Te</u>	<u>I</u>	<u>Xe</u>			
<u>Cs</u>	<u>Ba</u>	<u>La</u>	<u>Hf</u>	<u>Ta</u>	<u>W</u>	<u>Re</u>	<u>Os</u>	<u>Ir</u>	<u>Pt</u>	<u>Au</u>	<u>Hg</u>	<u>Tl</u>	<u>Pb</u>	<u>Bi</u>	<u>Po</u>	<u>At</u>	<u>Rn</u>			
<u>Fr</u>	<u>Ra</u>	<u>Ac</u>	<u>Rf</u>	<u>Db</u>	<u>Sg</u>	<u>Bh</u>	<u>Hs</u>	<u>Mt</u>												
		<u>Ce</u>	<u>Pr</u>	<u>Nd</u>	<u>Pm</u>	<u>Sm</u>	<u>Eu</u>	<u>Gd</u>	<u>Tb</u>	<u>Dy</u>	<u>Ho</u>	<u>Er</u>	<u>Tm</u>	<u>Yb</u>	<u>Lu</u>					
		<u>Th</u>	<u>Pa</u>	<u>U</u>	<u>Np</u>	<u>Pu</u>	<u>Am</u>	<u>Cm</u>	<u>Bk</u>	<u>Cf</u>	<u>Es</u>	<u>Fm</u>	<u>Md</u>	<u>No</u>	<u>Lr</u>					

Stínění elektrony

Stínění jádra elektrony

lokální magnetické pole

$$B = B_0 - B' = B_0(1 - \sigma)$$

pozměněná frekvence precese

$$\delta = 10^6 \frac{\nu - \nu_{ref}}{\nu_{ref}}$$

ppm

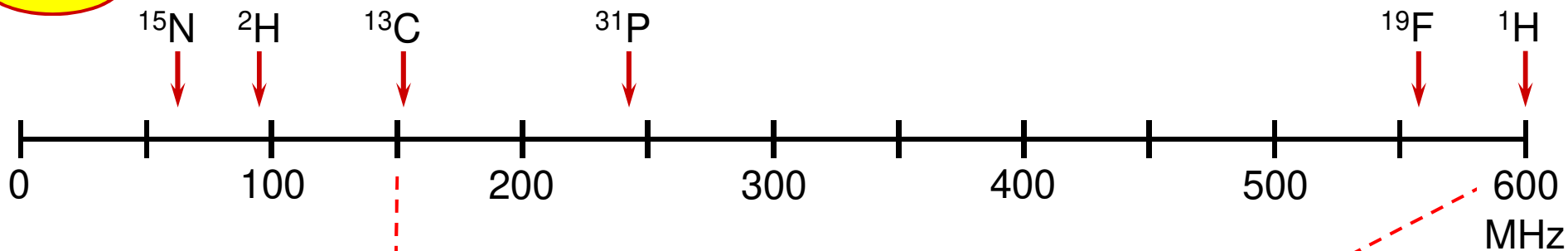
parts per million

Příklad pro ^1H

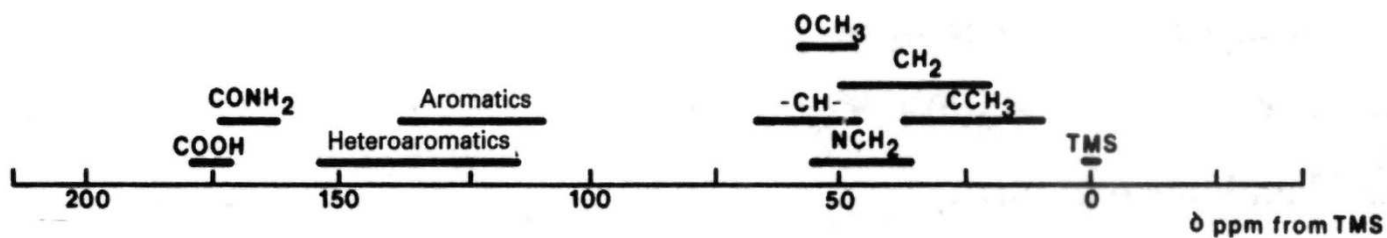
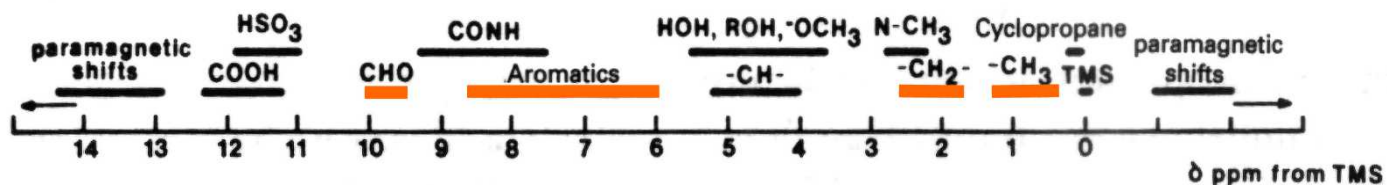
TMS	500 000 000 Hz	0 ppm
MeOH	500 001 650 Hz	3,3 ppm
Benzen	500 003 635 Hz	7,27 ppm

Stínění elektrony

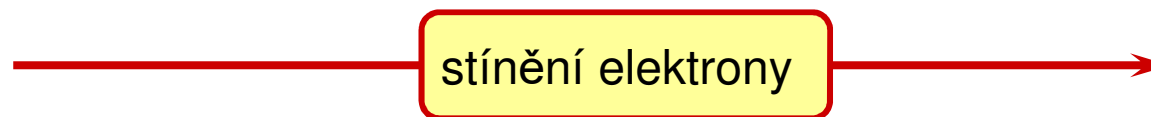
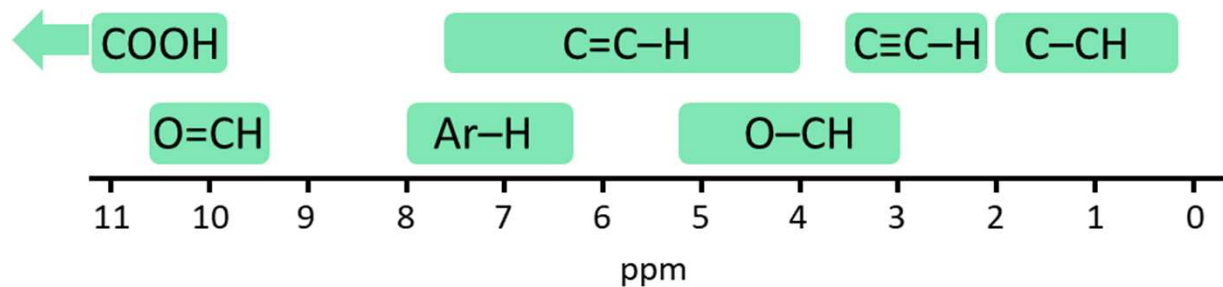
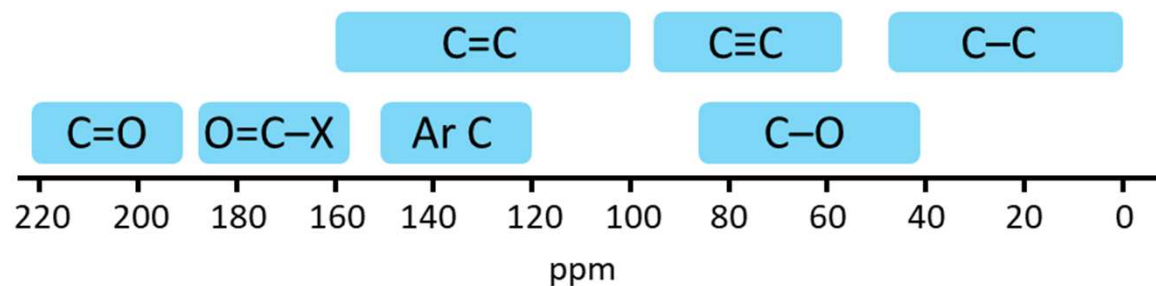
14.1 T

Chemický posun

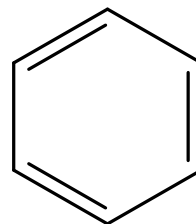
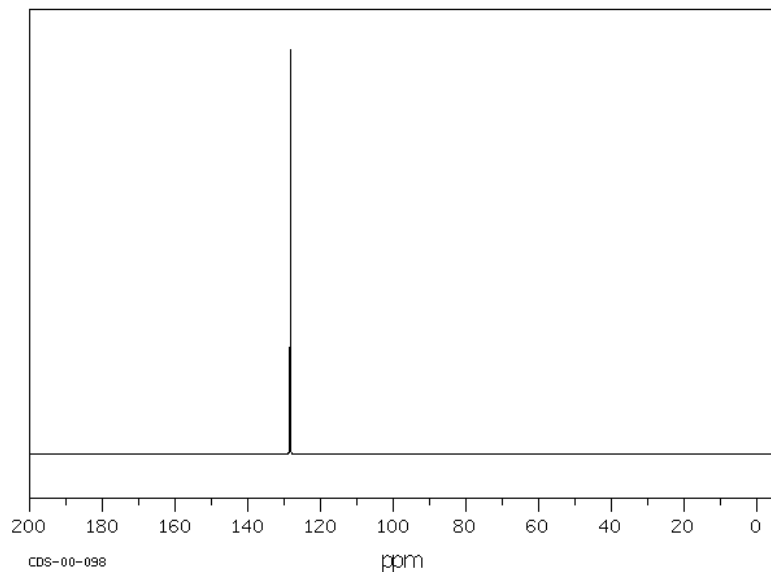

Chemický posun

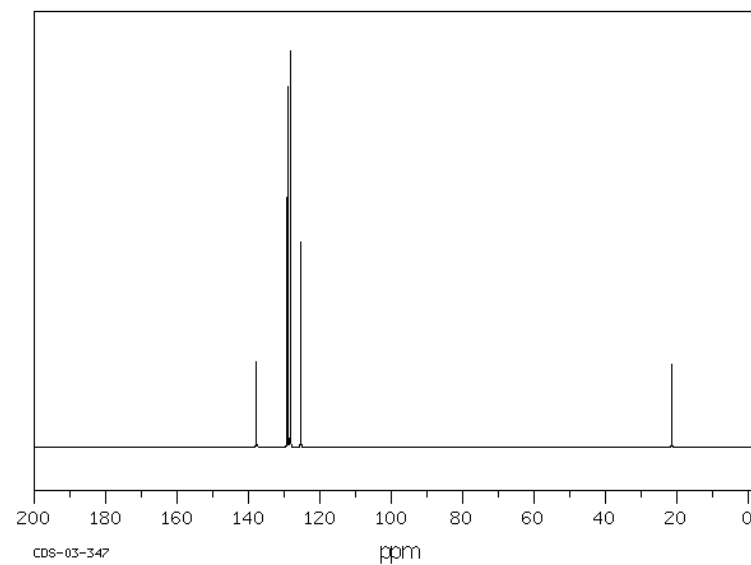
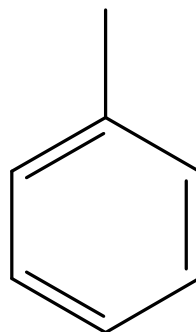
Obecný princip: *více elektronů kolem jádra = nižší δ*

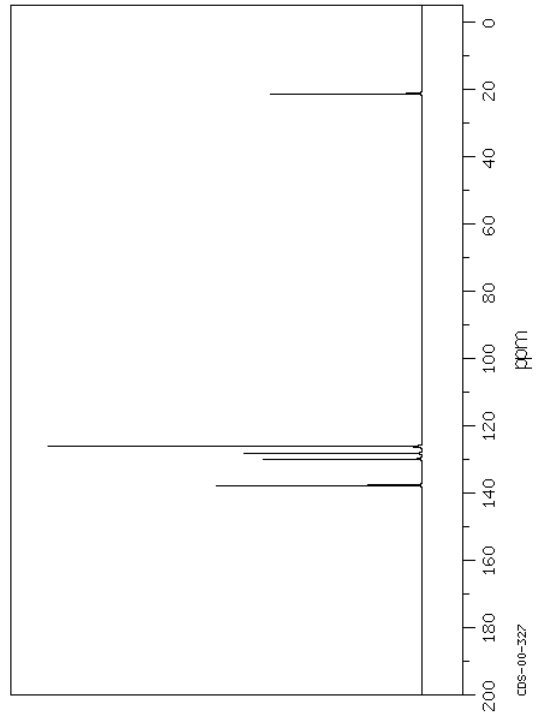
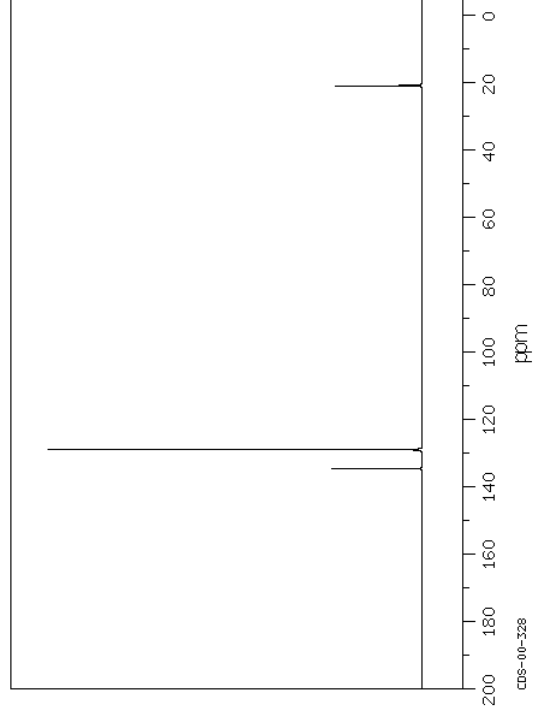
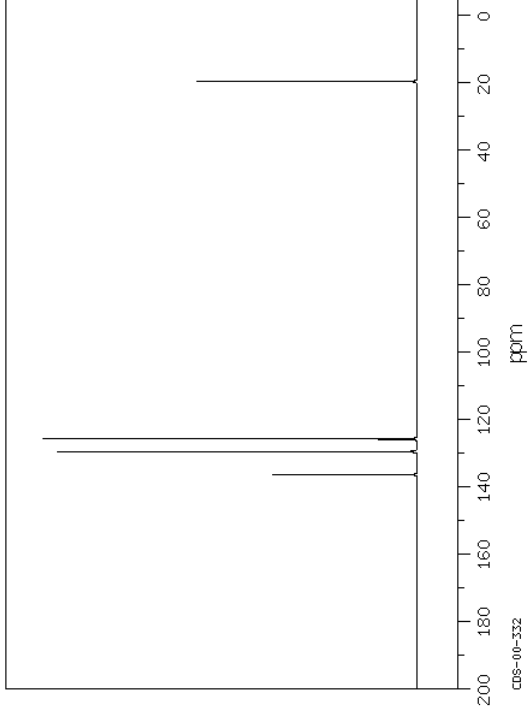
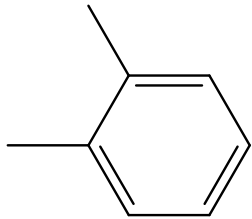
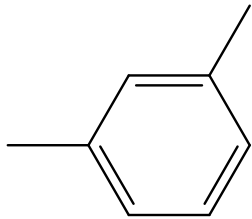
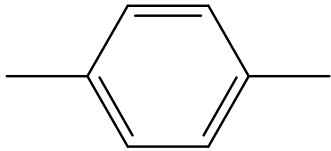
Chemická ekvivalence

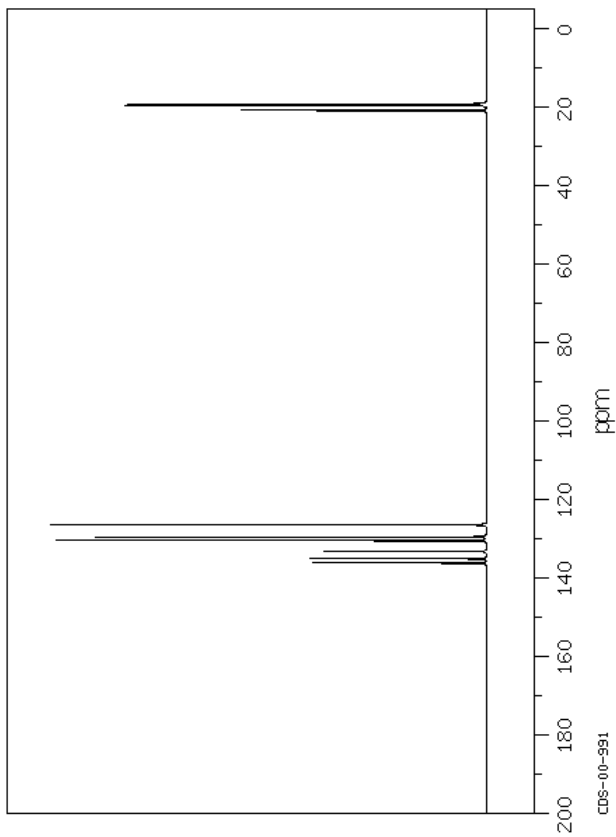
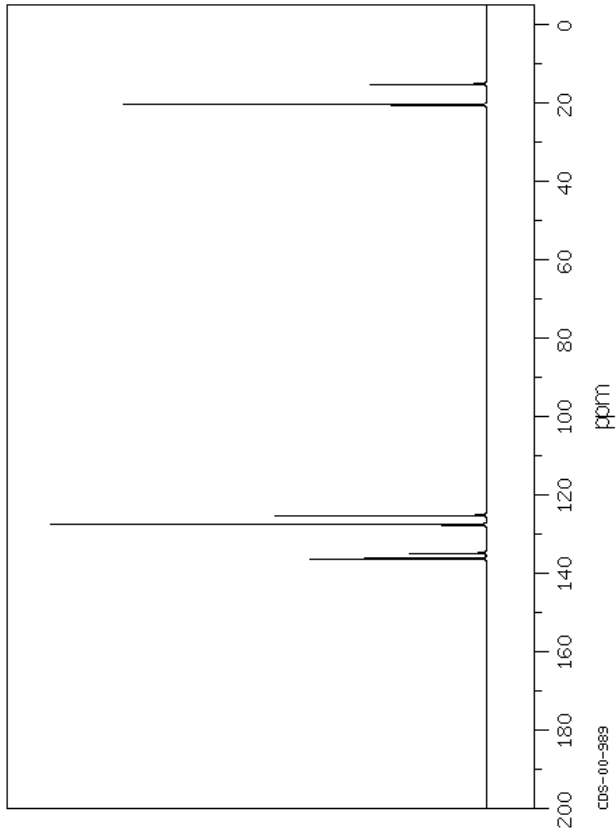
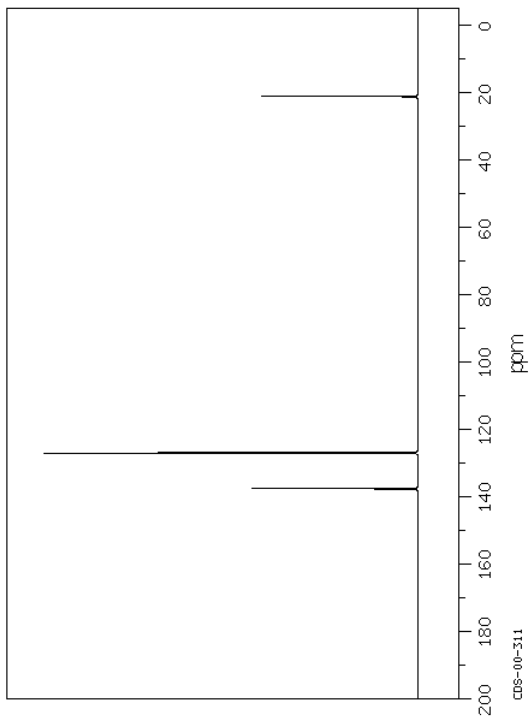
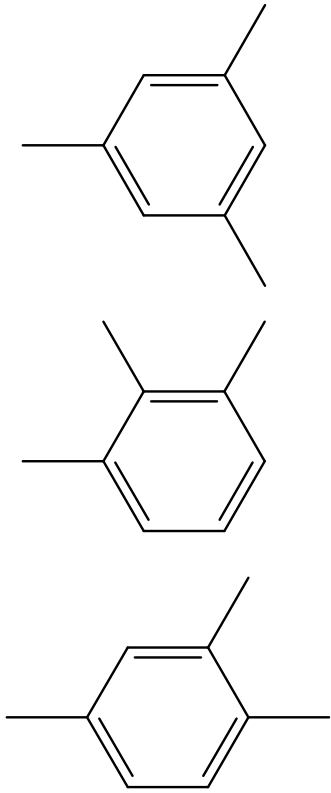

*stejně chemické okolí
=
stejně stínění elektrony*

*počet signálů
=
počet neekvivalentních jader*

4 izomery $C_4H_{10}O$

